

Петро ШЕВЦОВ

аспірант кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»
<https://orcid.org/0009-0009-8536-0411>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний розвиток національної освітньої системи демонструє зростання потреби у педагогах, здатних організувати освітній процес з урахуванням інтересів учнів та послідовно забезпечувати реалізацію їхніх прав. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває підготовка вчителів до професійної діяльності в нових правових умовах, де важливим результатом виступає сформована правова компетентність. Водночас практика свідчить, що недостатній рівень правових знань, наявність прогалин у правовій підготовці та брак методичних умінь у професійній діяльності вчителів технологій негативно впливають на ефективність їхньої роботи. Метою статті є оприлюднення результатів експериментальної роботи щодо реалізації педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх учителів технологій. Результати дослідження представлені поетапним упровадження педагогічних умов у процес професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Розкривається зміст і завдання програми експериментальної роботи правової підготовки майбутніх вчителів технологій, а саме: розкрити роль правової компетентності як цілісної інтегративної особистісної якості у професійному становленні майбутнього вчителя в процесі освіти; сформувати основи правової компетентності як рівня оволодіння оптимальними функціями правомірної поведінки та правовиховної діяльності; забезпечити засвоєння змісту основних компонентів правової компетентності; сприяти формуванню правових знань з правовиховної педагогічної діяльності. Представлено напрями експериментально-дослідної роботи: підвищення методичної майстерності викладачів вищих педагогічних закладів освіти у сфері правової освіти студентів, формування правових цінностей та готовності до професійної діяльності з правового виховання; реалізація правового потенціалу нормативних дисциплін професійної підготовки; закріплення знань та методів правовиховної роботи зі школярами в процесі педагогічної практики; організація позааудиторної виховної роботи та суспільно-громадської діяльності зі студентською молоддю, спрямованої на реалізацію завдань правового виховання; робота з самовиховання та самовдосконалення правової освіти. Обґрунтовано поетапну реалізацію педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх учителів технологій: на ціннісно-орієнтаційному формується позитивна мотивація до опанування правових і професійних знань, що пов'язано з особистісним становленням здобувачів освіти та розвитком інтересу до педагогічної професії; на організаційно-модельюючому відбувається формування система професійних знань і оволодіння способами ефективної правовиховної діяльності; на рефлексивно-творчому розвиваються самостійність, соціально-правова активність і набувається практичний досвід правового виховання, що реалізується через поєднання аудиторної, позааудиторної діяльності та самоосвіти. Робиться висновок, що, сучасні вчителі технологій, які добре обізнані з освітнім законодавством і нормативно-правовими документами, сьогодні вкрай необхідні суспільству, адже такі фахівці здатні професійно реагувати на сучасні виклики суспільства, зміни соціальних запитів і правових вимог до системи освіти. Упровадження в освітній процес підготовки майбутніх учителів технологій відповідних педагогічних умов забезпечило формування необхідних компетентностей та високого рівня професійних якостей особистості майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, правова компетентність, учитель технологій, педагогічні умови, правові знання, правовиховна діяльність.

IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF LEGAL COMPETENCE OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The modern development of the national educational system demonstrates a growing need for teachers who are capable of organizing the educational process taking into account students' interests and consistently ensuring the realization of their rights. In this context, the preparation of teachers for professional activity under new legal conditions becomes particularly relevant, where a key outcome is the development of legal competence. At the same time, practice shows that an insufficient level of legal knowledge, gaps in legal training, and a lack of methodological skills in the professional activities of technology teachers negatively affect the effectiveness of their work.

The aim of the article is to present the results of experimental work on the implementation of pedagogical conditions for forming the legal competence of future technology teachers. The research results are presented as a step-by-step introduction of pedagogical conditions into the process of professional training of future technology teachers. The content and objectives of the experimental program for legal training of future technology teachers are disclosed, namely: to reveal the role of legal competence as an integral, integrative personal quality in the professional development of a future teacher during education; to form the foundations of legal competence as a level of mastering optimal functions of lawful behavior and legal-pedagogical activity; to ensure the assimilation of the content of the main components of legal competence; and to promote the development of legal knowledge in legal-pedagogical activity.

The directions of the experimental-research work are presented as follows: enhancing the methodological skills of lecturers at higher pedagogical education institutions in the field of legal education for students; forming legal values and readiness for professional activities in legal education; implementing the legal potential of normative disciplines in professional training; consolidating knowledge and methods of legal educational work with schoolchildren during pedagogical practice; organizing extracurricular educational activities and civic engagement with student youth aimed at achieving the objectives of legal education; and working on self-education and self-improvement in legal education.

The phased implementation of pedagogical conditions for forming the legal competence of future technology teachers is substantiated as follows: at the value-oriented stage, a positive motivation for mastering legal and professional knowledge is formed, which is associated with the personal development of students and the growth of their interest in the teaching profession; at the organizational-modeling stage, a system of professional knowledge is formed, and students acquire methods of effective legal educational activity; at the reflexive-creative stage, independence, social and legal activity are developed, and practical experience in legal education is gained, realized through the combination of classroom, extracurricular activities, and self-education.

It is concluded that modern technology teachers who are well-informed about educational legislation and regulatory legal documents are extremely necessary for society today, as such specialists are capable of professionally responding to contemporary societal challenges, changes in social demands, and legal requirements for the education system. The introduction of the corresponding pedagogical conditions into the educational process of training future technology teachers has ensured the formation of necessary competencies and a high level of professional qualities of the personality of future technology teachers.

Key words: professional training, legal competence, technology teacher, pedagogical conditions, legal knowledge, legal educational activity.

Постановка проблеми. Правова освіта відіграє важливу роль у професійній підготовці сучасного вчителя, оскільки педагогіч-

на діяльність тісно пов'язана з дотриманням законодавства, прав і свобод людини та громадянина. Учитель не лише передає знан-

ня, а й формує правову культуру учнів, їхнє розуміння норм поведінки в суспільстві, відповідальність за власні дії та повагу до закону. Саме тому знання основ права, освітнього законодавства та правових механізмів захисту прав учасників освітнього процесу є необхідною складовою професійної компетентності педагога. Правова підготовка допомагає вчителю правильно організувати освітній процес, діяти відповідно до нормативно-правових актів, регулювати взаємовідносини з учнями, батьками та адміністрацією закладу освіти. Крім того, вона сприяє формуванню у педагогів уміння вирішувати конфліктні ситуації правовими методами, захищати власні професійні права та виконувати свої обов'язки відповідально й свідомо. У сучасному демократичному суспільстві педагог виступає не лише носієм знань, а й прикладом правомірної поведінки, що робить правову освіту важливим елементом його професійного та особистісного розвитку. (Б. Андрусишин [1]). Правова освіта є важливою складовою професійної підготовки сучасного вчителя. Вона забезпечує розуміння правових норм, сприяє формуванню правової культури педагога та підвищує рівень його професійної компетентності. Завдяки цьому вчитель здатний створювати безпечне, справедливе та правове освітнє середовище, у якому кожен учень має можливість реалізувати свої права та розвиватися як активний член суспільства. (О. Ганзенко [4]). Аналіз наукових праць, присвячених проблемі формування правової компетентності майбутніх учителів технологій, свідчить про зростання значущості їхньої професійної діяльності в умовах розвитку правової держави та громадянського суспільства. У сучасних соціальних реаліях педагог виконує не лише освітню та виховну функції, а й виступає носієм правової культури, здатним формувати у здобувачів освіти повагу до закону, прав і свобод людини. Саме тому рівень правової підготовки майбутнього вчителя набуває особливого значення.

Аналіз праць українських науковців свідчить, що проблема формування правової компетентності, правової культури та правосвідомості педагогічних праців-

ників є комплексною й міждисциплінарною, оскільки поєднує підходи педагогіки, права та соціальних наук. У дослідженнях Д. Грубіч [5] та О. Радкевич [12] розкрито теоретико-методологічні засади правової підготовки педагога як важливої складової його професійної компетентності. Правова культура розглядається як інтегративна характеристика особистості вчителя, що охоплює знання права, сформовані правові цінності та готовність діяти відповідно до норм законодавства, при цьому наголошується на необхідності системного підходу до її формування упродовж усієї професійної підготовки та діяльності. Історичний аспект проблеми висвітлено у працях В. Владимірової [3], яка досліджує еволюцію формування правової культури вчителя у вищій педагогічній освіті України у 1917–2002 роках, доводячи, що підходи до правового виховання змінювалися залежно від соціально-політичних умов, і простежується поступовий перехід від ідеологізованого до компетентнісного та гуманістичного підходів. У роботах О. Армейського [2] та Я. Кічук [8], розглядаються особливості формування правової компетентності та правосвідомості педагогів, зокрема визначено педагогічні умови розвитку правової компетентності в системі післядипломної освіти, підкреслено роль освітнього середовища, практичної спрямованості навчання, інтерактивних методів та значення соціалізації майбутнього вчителя в правовому полі. Дослідження М. Городиського [6] та І. Коваль [9] присвячені організаційно-педагогічним умовам формування правової культури, де обґрунтовано необхідність інтеграції правових знань у фахову підготовку, визначено важливу роль навчально-виховного процесу у формуванні правової поведінки студентів та доведено ефективність спеціально розроблених програм правового виховання. Сучасні підходи до розвитку правової культури педагогів узагальнено О. Радкевич [12], яка розглядає цей процес як безперервний компонент професійного зростання, акцентуючи увагу на компетентнісному, аксіологічному та діяльнісному підходах, а також підкреслюючи важливість використання інноваційних освітніх техно-

логій і систематичного підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Правова компетентність розглядається дослідниками як важливий стратегічний ресурс розвитку суспільства, оскільки вона сприяє утвердженню принципів законності, демократії та відповідальності у професійній діяльності педагога. Науковці підкреслюють, що сформована правова компетентність забезпечує готовність учителя діяти в межах правового поля, приймати обґрунтовані рішення у професійних ситуаціях та ефективно реалізовувати освітню політику держави (Д. Коваленко [10]).

Разом з тим, у науковій літературі незначна кількість публікації, які присвячені проблемі формування правової компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки. Так, у дисертаційному дослідженні О. Іваній [7] обґрунтовано структурно-змістову модель та педагогічні формування правової компетентності майбутніх учителів у навчально-виховному процесі університету. У дослідженні О. Армейського [2] розкрито особливості розвитку правової компетентності саме вчителів технологій у системі післядипломної педагогічної освіти. Правова компетентність учителя технологій вирізняється серед інших професій тим, що поєднує глибоке знання законодавчих норм із практичним умінням їх застосовувати саме в освітньому середовищі і саме вона дозволяє інтегрувати педагогічні підходи та правові вимоги у регулюванні навчально-виховних процесів, а також забезпечує розуміння правового статусу дитини і виступає гарантом дотримання й захисту прав неповнолітніх учнів (Т. Потапчук [11]). Крім того, правова компетентність формує підставу для правомірної поведінки педагога під час професійної діяльності та дає змогу відстоювати власні професійні та особисті права. Для того щоб майбутній учитель став справді компетентним у сфері правових відносин, необхідно створити спеціальні організаційно-педагогічні умови, що сприятимуть розвитку практичних і теоретичних навичок роботи з правовими аспектами освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є представлення

результатів експериментальної роботи, спрямованої на реалізацію педагогічних умов, що сприяють формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в контексті професійної підготовки.

Програма експериментальної роботи відображала цілісну концепцію організації освітнього процесу у вищих педагогічних навчальних закладах і була орієнтована на розв'язання провідних завдань правової підготовки майбутніх учителів технологій. Її зміст передбачав усвідомлення правової компетентності як важливої інтегративної особистісної якості, що відіграє визначальну роль у професійному становленні педагога, а також обґрунтування необхідності включення цього феномену до структури професійно-педагогічної культури. У межах програми особлива увага приділялася формуванню у студентів базових засад правової компетентності як показника здатності до правомірної поведінки та здійснення правовиховної діяльності, забезпеченню глибокого засвоєння змісту її ключових компонентів і розвитку системи правових знань, необхідних для майбутньої педагогічної практики. Важливим аспектом також стала підготовка майбутніх учителів технологій до ефективної професійної діяльності в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Формувальний етап експерименту реалізовувався через комплекс взаємопов'язаних заходів, зокрема організацію роботи студії педагогічної майстерності з правової освіти і виховання «Майстерня правового мислення» для викладачів та кураторів академічних груп, які брали участь в експерименті, впровадження інтегрованого спецкурсу «Право в дії: формуємо компетентного вчителя технологій», спрямованого на поєднання теоретичних і практичних аспектів формування правової компетентності майбутніх педагогів, індивідуальної програми правової самоосвіти «Кодекс майстра: юридична грамотність у технологіях», а також розроблення методичних рекомендацій щодо організації правової самоосвіти студентів технологічних факультетів.

Експериментально-дослідна робота охоплювала кілька напрямів, серед яких провідними були підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів у сфері правової освіти студентів, формування в них системи правових цінностей і готовності до здійснення правовиховної діяльності, а також ефективне використання потенціалу нормативних дисциплін професійної підготовки для розвитку правової компетентності майбутніх учителів технологій. Значна увага приділялася закріпленню набутих знань і практичних умінь у процесі педагогічної практики, організації позааудиторної виховної роботи та громадської діяльності студентів, спрямованої на реалізацію завдань правового виховання, а також стимулюванню процесів самовиховання і самовдосконалення правової культури майбутніх педагогів.

Впровадження визначених педагогічних умов на формульованому етапі дослідно-експериментальної роботи було реалізовано в три етапи: підготовчий (ціннісно-орієнтаційний), організаційно-технологічний (змістовно-моделюючий), та аналітичний (рефлексивно-творчий) етапи.

Перша педагогічна умова «методичне забезпечення процесу формування правової компетентності майбутніх учителів технологій» була реалізована на підготовчому етапі, на якому було здійснено розробку навчально-методичного забезпечення процесу формування правової компетентності майбутніх учителів технологій, яка представлена роботою *Студії педагогічної майстерності з правової освіти та виховання* «Майстерня правового мислення» для викладачів і кураторів академічних груп вищих педагогічних закладів освіти з метою підвищення їх педагогічної майстерності у сфері правової освіти студентів – майбутніх учителів технологій, формування у них правових цінностей та готовності до професійної діяльності з правового виховання учнів загальноосвітніх шкіл.

Робота проводилась з метою впровадження методики правової освіти та оновлення змісту правовиховної роботи; набуття знань щодо впровадження інноваційних технологій виховання та інтерактивних

методів правової освіти через систему спеціальних розроблених заходів позааудиторної роботи, створення у студентській групі культурно-виховного середовища, через засвоєння способів діагностики й контролю рівня правової освіти та правової вихованості студентів (сформованості у них правових знань, правової свідомості та професійно-правових якостей) з метою їх об'єктивної оцінки і своєчасного корегування. У межах діяльності студії педагогічної майстерності з правової освіти для викладачів і кураторів були проведені тренінги та практикуми, спрямовані на опанування сучасних педагогічних технологій. Зокрема, організовано проблемні лекції «Професійна поведінка вчителя: моральні і правові виміри», «Правова компетентність вчителя», а також семінари «Правові основи професійно-педагогічної діяльності вчителя технологій», «Міжнародне освітнє право», «Освітнє право України: система, структура, елементи», «Загальний розподіл компетенцій і повноважень у сфері освіти». Проведено навчальні дискусії та практикуми «Основи правових відносин у загальноосвітньому закладі», «Структура і система законних інтересів в освітній сфері», «Суб'єкти освітніх правових відносин», «Вчитель як суб'єкт правових відносин», «Особливості правового статусу вчителя технологій», «Дотримання прав учасників освітнього процесу та способи захисту порушених прав». У позааудиторній роботі розглядалися питання під час обговорень «Концепція реалізації правової освіти на шкільному рівні», «Правова основа співуправління і самоврядування в школі», «Локальна нормотворчість; технології правової освіти і правового виховання учнів», «Правові колізії, конфлікти і способи їх вирішення». Для розвитку самоорганізації майбутніх педагогів проведено майстер-класи з використання суб'єктно-рефлексивно-активізуючих технологій, спрямованих на самоосвіту й самовиховання студентів.

Результатом упровадження першої педагогічної умови стало формування мотивації та усвідомлення значущості правової освіти і правової компетентності для майбутнього

педагога. Це сприяло розумінню ролі вчителя як відповідального суб'єкта професійної та соціокультурної діяльності, здатного діяти на основі правових цінностей. Зазначений етап виконував стимулюючу функцію, орієнтуючи учасників освітнього процесу на поетапне опанування правових знань і розвиток правового потенціалу. У результаті формувалися правова спрямованість діяльності, відповідні особистісні якості та здатність приймати обґрунтовані правові рішення в освітній практиці.

Друга педагогічна умова «оновлення змісту, методів і форм фахової підготовки майбутніх учителів технологій з метою формування їхньої правової компетентності» була реалізована на змістовно-моделювальному етапі через впровадження авторської експериментальної програми. Вона передбачала послідовне формування правових знань, переконань, професійно-правових установок, правового мислення та готовності до правовиховної діяльності на основі міжпредметної інтеграції педагогічних і правових знань, а також поєднання самовиховання і самоосвіти.

Програма включала: використання правового потенціалу фахових дисциплін, впровадження інтегрованого спецкурсу «Право в дії: формуємо компетентного вчителя технологій», а також організацію позааудиторної та громадської діяльності студентів із оновленими формами і методами правового виховання. Спецкурс спрямований на інтеграцію набутого правового досвіду студентів, формування наукового світогляду, професійно-правових умінь і знань у сфері освіти та педагогіки. Він розвиває здатність використовувати законодавчі та нормативні документи у професійній діяльності, враховуючи етичні та правові норми. Метою курсу було підготувати майбутніх учителів технологій до роботи у правовому полі, забезпечити формування їх правової компетентності та професійно-особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності. Перший модуль «Основи правової культури та правової компетентності» охоплює поняття правової компетентності, її структуру (знання, вміння, навички, цінності) та зна-

чення для професійної діяльності; основи правової культури особистості, моральні й етичні аспекти поведінки; джерела права та нормативні акти в освіті; принципи правової діяльності педагога та взаємозв'язок правових норм із щоденною педагогічною практикою. Другий модуль «Практичні аспекти правової компетентності вчителя» включає правове регулювання професійної діяльності, трудові права й обов'язки, етичні аспекти взаємодії з учнями, захист їхніх прав та вирішення конфліктних ситуацій; питання інтелектуальної власності та використання цифрових технологій; інформаційну безпеку та конфіденційність у навчанні; практичне застосування правових знань через кейси, моделювання конфліктів і розробку алгоритмів дій. Третій модуль «Розвиток правової компетентності та самовдосконалення вчителя» присвячений методам формування компетентності (рольові ігри, ситуаційні вправи, педагогічні стратегії, самоосвіта), самоаналізу й оцінці правової діяльності, професійній етиці та відповідальності, правовій комунікації й співпраці з колегами, а також адаптації педагогічної практики до інновацій та змін у законодавстві, включаючи онлайн-платформи та дистанційне навчання.

Результатом впровадження другої педагогічної умови стало формування правової компетентності, що проявляється у знанні законодавчої бази та правових норм, які регламентують освітню діяльність, у вмінні застосовувати правові норми в професійній практиці, включно з організацією навчального процесу та захистом прав учнів, у розвитку критичного мислення щодо правових аспектів професійної діяльності та здатності аналізувати і приймати рішення у правовій площині, а також у формуванні етичних і правових цінностей, необхідних для відповідальної педагогічної діяльності, що в цілому забезпечує підготовку майбутніх учителів технологій, здатних діяти відповідно до законодавства та забезпечувати правову безпеку освітнього процесу.

Реалізація третьої педагогічної умови, що передбачала «проектування індивідуальної траєкторії правової самоосвіти та практики майбутніх учителів технологій»,

відбувалася на третій, рефлексивно-творчій стадії формування правової культури студентів. На цьому етапі акцент робився на самовдосконаленні професійних, правових та особистісно-значущих якостей студентів через участь у науково-дослідницькій діяльності, позааудиторних правових заходах і педагогічній практиці. Ключовим завданням рефлексивно-творчого етапу було усвідомлення студентами того, що знання, отримані під час розвитку правової культури, мали реально впливати на їхні практичні дії. Правові знання трансформувалися у внутрішнє надбання особистості, ставали її цінністю та переконанням, які емоційно сприймалися та реалізовувалися на практиці у педагогічній діяльності. Майбутній учитель виступав як суб'єкт практичної діяльності, формувач власний досвід, розробляв стратегію вирішення педагогічних завдань і створював індивідуальний стиль роботи, що базувався на емоційно-ціннісному ставленні до навчально-виховного процесу.

На основі власного досвіду та прагнення до подальшого розвитку правової компетентності кожен студент формувач індивідуальну програму правової самоосвіти «Кодекс майстра: юридична грамотність у технологіях», яка охоплювала декілька ключових напрямів. Перш за все, вона була спрямована на розвиток правової свідомості як цілісної системи знань про правові норми і принципи, що формують поведінку в суспільстві. Крім того, програма передбачала активне правове самопросвітництво, зокрема з питань освітнього законодавства та особистісних взаємодій, що дозволяло студентам краще орієнтуватися у власних правах і обов'язках. Особлива увага приділялася формуванню та вдосконаленню механізмів саморегуляції й самовдосконалення правової поведінки, що сприяло розвитку здатності усвідомлено керувати своєю діяльністю. Важливо, що для того, щоб студент проявляв активність у цих процесах, зовнішні стимули перетворювалися на внутрішні мотиви, виражені у бажанні, усвідомленні необхідності або інтересі. Такий підхід забезпечував свідоме, цілеспрямоване й самокероване навчання, що

дозволяло кожному студенту у відповідності зі своїми життєвими цілями і переконаннями розвивати власні здібності, інтереси та потреби, забезпечуючи комплексний розвиток правової компетентності.

Однією з основних форм роботи на рефлексивно-творчому етапі реалізації методики формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання технологій була педагогічна практика. Правова компетентність в умовах вищої педагогічної освіти характеризує майбутніх фахівців з позицій їх поведінково-вольової готовності до правовиховної діяльності. В цьому ракурсі правова компетентність характеризує вчителя трудового навчання та технологій в плані соціально осмисленої і практичної готовності до компетентно побудованої професійної діяльності на основі гнучкої самореалізації духовних і творчих сил особистості. Вищим рівнем морально-етичної регуляції діяльності вчителя, який має бути відображений в змісті педагогічної практики, є морально-правовий рівень, який полягає в тому, що педагог в складній правовій ситуації бере відповідальність за свої вчинки і вчинки дітей на самого себе.

На педагогічній практиці майбутніх учителів технологій застосовувалися різноманітні форми роботи, спрямовані на формування правової компетентності та професійної готовності. Серед них організаційно-методичні заняття, під час яких студент ознайомлювався з навчальним планом, нормативними документами та правилами організації освітнього процесу, що дозволяло розуміти права та обов'язки учнів і педагога. Проводилися класні години на правову тематику, де студенти моделювали дискусії з учнями щодо прав і відповідальності, правил поведінки та етичних норм. Використовувалися тренінги та рольові ігри, що імітували конфліктні ситуації в класі, порушення прав учнів або складні педагогічні кейси, де майбутні вчителі відпрацьовували навички прийняття рішень і правомірної реакції. Групове обговорення педагогічних ситуацій дозволяло студентам аналізувати власну діяльність, оцінювати ефективність прийнятих рішень і враховувати правові та морально-етичні аспекти.

Проводилися відкриті уроки з контролем правової поведінки, під час яких студенти демонстрували застосування правових знань у практичній діяльності та навчання учнів. Також організовувалися проєктні завдання з правового виховання, де майбутні вчителі створювали освітні матеріали, інформаційні буклети або презентації, спрямовані на підвищення правової обізнаності учнів. Важливу роль відігравали екскурсії до органів влади, судів і правозахисних установ, що дозволяли студентам ознайомитися з практичним застосуванням законів і формуванням відповідальної поведінки. Усі ці форми роботи на педагогічній практиці сприяли комплексному розвитку правової компетентності та формували у майбутніх учителів трудового навчання та технологій готовність до професійної, етично обґрунтованої діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, упроваджені педагогічні умови забезпечили ефективне формування правової компетентності майбутніх учителів технологій, що проявляється у підвищенні рівня їхніх правових знань, умінь застосовувати норми законодавства в професійній діяльності, розвитку відповідального ставлення до правових аспектів освітнього процесу та здатності приймати обґрунтовані рішення у правових ситуаціях. Це, своєю чергою, сприяло підвищенню якості професійної підготовки майбутніх учителів техноло-

гій, оскільки сучасне суспільство та держава потребують педагогічних кадрів, які вільно орієнтуються в законодавчих і нормативно-правових актах у сфері освіти, здатні адекватно реагувати на виклики часу, динамічні зміни соціальних вимог і правового середовища. Такі фахівці характеризуються високим рівнем професійної мобільності, правової культури, готовністю до безперервного саморозвитку та вдосконалення власної правової компетентності, що є невід'ємною складовою їхньої професійної діяльності. Вони здатні не лише дотримуватися правових норм, але й формувати правову свідомість учнів, сприяти розвитку правової культури в освітньому середовищі та забезпечувати дотримання принципів законності, справедливості й академічної доброчесності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у більш глибокому вивченні проблеми формування правової компетентності майбутніх учителів технологій у контексті цифровізації освіти та впровадження інноваційних педагогічних технологій. Актуальним є дослідження можливостей використання цифрових освітніх платформ, інтерактивних методів навчання та кейс-технологій для підвищення рівня правової підготовки студентів. Особливої уваги потребує розроблення та експериментальна перевірка моделей інтеграції правових знань у професійно орієнтовані дисципліни.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Андрусишин, Б. І.** (2004) Підготовка правознавчих кадрів для освітньої галузі. *Юридичні читання молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції 23–24 квітня*. Київ, с. 3–13.
2. **Армейський, О. С.** (2018) Розвиток правової компетентності вчителів технології у післядипломній педагогічній освіті: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Харків. 20 с.
3. **Владимирова, В. І.** (2002) Педагогічні проблеми формування правової культури вчителя в історії вищої педагогічної школи України (1917–2002 рр.): дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Кіровоград. 207 с.
4. **Ганзенко, О. О.** (2014) Формування правової культури українського суспільства в контексті підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. № 3. С. 9–16.
5. **Грубич, Д. Ю.** (2007) Загальноправова підготовка майбутнього вчителя. Теорія та методика: монографія. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2007. 167 с.

6. **Городиський, М. І.** (1999) Педагогічні умови забезпечення змісту правової освіти майбутнього вчителя: дис. кандидата пед. наук: 13.00.04. Х. 256 с.
7. **Іваній, О. М.** (2012) Структурно-змістова модель формування правової компетентності майбутнього вчителя у навчально-виховному процесі університету: автор, дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Харків, 2012. 20 с.
8. **Кічук, Я. В.** (2002) Соціально-педагогічні умови формування правосвідомості майбутніх учителів у педагогічних коледжах: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Одеса. 22 с.
9. **Коваль, І. В.** (2016) Правове виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Умань. 357 с.
10. **Коваленко, Д. В.** (2015) Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка.* 2015. № 1. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNP_U_ped_2015_1_14. (дата звернення 12.03.2026)
11. **Потапчук, Т.** (2026). Формування правової компетентності майбутніх учителів засобами інноваційних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (222), 37–42.* <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-37-42>
12. **Радкевич, О. П.** (2020) Теоретичні і методичні основи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ. 450 с.

REFERENCES

1. **Andrusyshyn, B. I.** (2014) Pidhotovka pravoznavchykh kadriv dlia osvitnoi haluzi [Training of legal specialists for the educational sector]. *Yurydychni chytannia molodykh vchenykh: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovoï konferentsii 23–24 kvitnia.* Kyiv, pp. 3–13 [in Ukrainian]
2. **Armeiskyi, O. S.** (2018) Rozvytok pravovoi kompetentnosti vchyteliv tekhnolohii u pisladyplomnii pedahohichnii osviti [Development of legal competence of technology teachers in postgraduate pedagogical education.]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04; Kharkiv. 20 p. [in Ukrainian]
3. **Vladymyrova, V. I.** (2002) Pedahohichni problemy formuvannia pravovoi kultury vchytelia v istorii vyshchoi pedahohichnoi shkoly Ukrainy (1917–2002 rr.) [Pedagogical problems of forming the legal culture of a teacher in the history of higher pedagogical education in Ukraine (1917–2002).]: dys. kand. ped. nauk: 13.00.01. Kirovohrad. 207 p. [in Ukrainian]
4. **Hanzenko, O. O.** (2014) Formuvannia pravovoi kultury ukrainskoho suspilstva v konteksti pidpysannia uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS [Formation of legal culture of Ukrainian society in the context of signing the Association Agreement between Ukraine and the EU]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnogo universytetu. Yurydychni nauky.* № 3. pp. 9–16 [in Ukrainian]
5. **Hrubich, D. Yu.** (2007) Zahalnopravova pidhotovka maibutnoho vchytelia. Teoriia ta metodyka [General legal training of a future teacher. *Theory and Methodology*] : [monohrafiia]. Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, 2007. 167 p. [in Ukrainian]
6. **Horodyskyi, M. I.** (1999) Pedahohichni umovy zabezpechennia zmistu pravovoi osvity maibutnoho vchytelia [Pedagogical conditions for ensuring the content of legal education of a future teacher]: dys. kandydata ped. nauk: 13.00.04. Kh. 256 p. [in Ukrainian]
7. **Ivanii, O. M.** (2012) Strukturno-zmistova model formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia u navchalno-vykhovnomu protsesi universytetu [Structural and content model of forming legal competence of a future teacher in the educational process of a university]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ped. nauk: spets. 13.00.04. Kharkiv. 20 p. [in Ukrainian]

8. **Kichuk, Ya. V.** (2002) Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia pravosvidomosti maibutnikh uchyteliv u pedahohichnykh koledzhakh [Socio-pedagogical conditions for the formation of legal awareness of future teachers in pedagogical colleges]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04. Odesa. 22 p. [in Ukrainian]

9. **Koval, I. V.** (2016) Pravove vykhovannia studentiv u navchalno-vykhovnomu protsesi pedahohichnoho koledzhu [Legal education of students in the educational process of a pedagogical college.]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07. Uman. 357 p. [in Ukrainian]

10. **Kovalenko, D. V.** (2015) Profesiino-pravova kompetentnist maibutnoho inzhenera-pedahoha yak rezultat profesiino-pravovoi pidhotovky fakhivtsia [Professional and legal competence of a future engineer-teacher as a result of professional and legal training of a specialist]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika*. 2015. № 1. S. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNP ped_2015_1_14 (data zvernennia 12.03.2026) [in Ukrainian]

11. **Potapchuk, T.** (2026). Formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv zasobamy innovatsiinykh tekhnolohii [Formation of legal competence of future teachers by means of innovative technologies]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*, (222), 37–42. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-37-42> [in Ukrainian]

12. **Radkevych, O. P.** (2020) Teoretychni i metodychni osnovy rozvytku pravovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoi osvity [Theoretical and methodological foundations of the development of legal culture of pedagogical staff in vocational education institutions]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Kyiv. 450 p. [in Ukrainian]

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026